

Wojciech Jankowski (1928–2025)

Wojciech Jankowski, 2014

Fot. Paweł Kobek

29 kwietnia 2025 roku, kilka dni po ukończeniu 97 lat, zmarł Wojciech Józef Jankowski, dokumentalista zabytków. Przez 45 lat w obszarze ochrony dziedzictwa kulturowego realizował zadanie, które można określić pracą u podstaw.

Urodził się 20 kwietnia 1928 roku w Warszawie w rodzinie architektów Józefa i Janiny Jankowskich, związanych z Żoliborzem i Warszawską Spółdzielnią Mieszkaniową. W stolicy mieszkał do końca życia. W 1954 roku ukończył architekturę na Politechnice Warszawskiej. Po studiach przez sześć lat wdrażał się w projektowanie w Miastoprojekcie i Centralnym Biurze Projektów Budownictwa Wiejskiego, a w 1960 roku rozpoczął pracę w Ministerstwie Kultury i Sztuki – w Zarządzie Muzeów i Ochrony Zabytków w dziale inspekcji konserwatorskiej, a następnie w dziale architektury i urbanistyki. Zarząd przejął funkcję i zadania powołanej po wojnie Naczelnej Dyrekcji Muzeów i Ochrony Zabytków, w której zastępcą Stanisława Lorentza był Jan Zachwatowicz, piastujący urząd generalnego konserwatora zabytków. Wojciech Jankowski przez kilka lat nadzorował prace służby konserwatorskiej w województwach południowo-wschodnich, wówczas o największym skupieniu architektury drewnianej, w tym kościołów i cerkwi.

Współpracował wtedy z kilkoma osobami zatrudnionymi wcześniej w Biurze Odbudowy Stolicy i urzędzie stołecznego konserwatora zabytków. Niektórym poświęcił po latach biogramy w *Polskim słowniku biograficznym konserwatorów zabytków* (między innymi Stanisławowi Miłoszewskiemu, Kazimierzowi Saskiemu i Stanisławowi Szymańskiemu). To byli jego mentorzy w dziedzinie ochrony zabytków.

W 1962 roku uchwalona została ustawa o ochronie dóbr kultury i o muzeach, w której ustalono podstawy ochrony prawnej zabytków, w tym identyfikujący zabytek wpis do rejestru. Tę procedurę poprzedziła ewidencja zabytków, którą przeprowadzono w całym kraju na początku lat 60. Do wydanego w 1964 roku spisu zabytków architektury zakwalifikowano ponad 36 tys. obiektów (formularzem była karta zielona). W kryteriach wyboru obiektów w znikomej liczbie znalazły się obiekty drewniane, obiekty techniki i budynki z przełomu XIX i XX wieku. W 1964 roku Wojciech

Wojciech Jankowski, 1990
Fot. Witold Sochacki

Jankowski (wraz z autorem tego tekstu) opracował plan budowy sieci parków etnograficznych (muzeów skansenowskich) w regionach, w których zachowało się najwięcej zabytków architektury drewnianej (plan ten w ciągu następnych 25 lat został wcielony w życie). W 1972 roku przeszedł do Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie, gdzie w dziale architektury pracował do przejścia na emeryturę w 1994 roku, a nad ewidencją w ramach umowy – aż do 1999 roku.

Przyjęcie Karty weneckiej w 1964 roku i Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego w 1972 roku wykazało anachroniczność dotychczasowego definiowania zabytków oraz brak rzeczywistej ewidencji zasobu zabytków w Polsce. W 1975 roku dyrektorem ODZ został Wojciech Kalinowski (architekt urbanista, profesor PAN), który całkowicie zreformował ewidencję zabytków. Wojciech Jankowski odegrał w tym bardzo istotną rolę jako współautor (z Andrzejem Olszewskim i Jerzym Kalickim) projektu nowej (i nowoczesnej) karty ewidencyjnej zabytków architektury (karty białej), zatwierdzonej w 1975 roku. Jej wprowadzenie wymagało znacznie większych umiejętności i wiedzy, niż dotychczas było konieczne w tym zakresie. Nowy był standard opisu zabytku, nowa dokumentacja rysunkowa w postaci rzutu planu, doszła do tego rozbudowana dokumentacja fotograficzna. Ewidencja objęła cały kraj, co wymagało zarówno przeprowadzenia szkoleń i sprawdzania rezultatów, jak i akceptacji jakości realizowanych prac (wykonywanie kart było płatne). W dziale architektury zaczęły wówczas pracę absolwentki historii sztuki Magdalena Róźiewicz i Katarzyna Murawska, a po odejściu Jerzego Kalickiego kierownictwo objęła Hanna Krzyżanowska. Zespół ten prowadził i nadzorował ewidencję przez następne 25 lat.

Wprowadzenie jako standardu w całej Polsce dokumentacji, a następnie tak zwanej małej karty adresowej miało przełomowe znaczenie dla ewidencji zabytków. Karta ewidencyjna objęła ponad 111 tys., a karta adresowa – niemal 650 tys. obiektów. W latach 80. Wojciech Jankowski był inicjatorem serii wydawniczej poświęconej architekturze i budownictwu, opartej na ewidencji adresowej, a przygotowywanej przez wojewódzkie biura dokumentacji zabytków i redagowanej w ODZ (Jankowski był redaktorem dwóch tomów i map do wszystkich tomów serii). Był też autorem dokumentacji unikatowych już drewnianych więźb dachowych i znakomitym instruktorem wprowadzanych przez ODZ wzorów dokumentacyjnych.

Wojciech Jankowski odpowiadał za całkiem nową i rozbudowaną część karty białej – dokumentację fotograficzną. Świetnie fotografował zabytki zgodnie z instrukcjami w tym zakresie. Zbiór

wykonanych przez niego zdjęć został przekazany do archiwum Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Dzięki zatrudnieniu w Zarządzie Muzeów i Ochrony Zabytków na stanowisku inspektora był on znany pracownikom służb konserwatorskich w całym kraju, co w trakcie wprowadzania nowej ewidencji odegrało niebagatelną rolę.

W ponad 40-letniej pracy zawodowej Wojciech Jankowski łącznie 34 lata poświęcił dokumentacji i ochronie dziedzictwa architektury, a z rezultatów jego pracy będzie korzystać wiele następnych pokoleń osób zajmujących się ochroną dziedzictwa kulturowego. Był osobowością wyjątkową, ujmował skromnością i życzliwością, co miało istotne znaczenie we współpracy zarówno z kolegami w pracy zawodowej, jak i z właścicielami obiektów zabytkowych czy osobami bezinteresownie wspierającymi działania na rzecz ochrony zabytków. Niemal do końca życia był w stałym kontakcie z pracownikami Narodowego Instytutu Dziedzictwa (następcy ODZ), którzy kontynuują jego dzieło i pogłębiają wiedzę o zabytkach, wykorzystując nowe możliwości dokumentacji i promocji dziedzictwa kulturowego. Za swoją pracę Wojciech Jankowski został odznaczony złotą odznaką „Za Opiekę nad Zabytkami”, a 24 kwietnia 2014 roku podczas obchodów Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w Żyrardowie – medalem „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”.

Marek Konopka